

М. О. Гавриленко, Донецький економіко-гуманітарний інститут

СОЦІОКУЛЬТУРНА АНІМАЦІЯ, ЯК ІНОВАЦІЙНА ТЕХНОЛОГІЯ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В КУЛЬТУРНО-ДОЗВІЛЛЄВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Гавриленко М.О.

Соціокультурна анімація, як інноваційна технологія підвищення рівня соціального виховання студентської молоді в культурно-дозвіллевій діяльності

У статті розглянуто соціокультурна анімація, як інноваційна технологія в українській соціальній педагогіці. Досліджується, чи може вона бути використана для підвищення рівня соціального виховання студентської молоді в культурно-дозвіллевій діяльності.

Ключові слова: соціокультурна анімація, соціальне виховання, студентська молодь, культурно-дозвіллева діяльність.

Гавриленко М.А.

Социокультурная анимация, как инновационная технология повышения уровня социального воспитания студенческой молодёжи в культурно-досуговой деятельности

В статье рассмотрена социокультурная анимация, как инновационная технология в украинской социальной педагогике. Исследуется, может ли она быть использована для повышения уровня социального воспитания студенческой молодёжи в культурно-досуговой деятельности.

Ключевые слова: социокультурная анимация, социальное воспитание, студенческая молодёжь, культурно-досуговая деятельность.

Самопочуття молоді є одним з головних показників розвитку суспільства. Абсолютно об'єктивні цивілізаційні зміни й тенденції розвитку, характерні для людства в цілому і для України зокрема, складають підґрунтя сучасних змін в освіті. Перехід від індустріального виробництва до суспільства інформаційних технологій, а потім — до суспільства знань, глобалізаційні процеси, що охоплюють усі сфери життя і діяльності, — це ті зміни, які вимагають нових підходів щодо виховання та соціалізації підростаючого покоління. Особливого

значення набуває формування гармонійно розвиненої та суспільно активної особистості.

„...вивчення і розв’язання проблем молоді завжди актуально, але вони ніколи не стояли так гостро, як сьогодні, в умовах нестабільної соціально-економічної і політичної обстановки в Україні, невирішеної економічної кризи, послаблення ролі родини, девальвації моральних норм, різкої різниці в матеріальних умовах життя всіх шарів населення...” [1, с. 7].

Державно-політичні та соціально-економічні перетворення, які відбувалися на початку ХХІ ст., зробили певний вплив на статус виховання у вищих навчальних закладах, оновлення його структури та суті, пропаганду та поширення передового досвіду виховної діяльності у вищій школі. Багато вищих навчальних закладів розробили власні виховні програми, які співвідносяться з концепцією модернізації сучасної української освіти.

Однак, стан нинішньої системи виховання в цілому можна характеризувати як складний, що пов'язано з розпадом головних цілеутворювальних елементів виховної політики, пошуком нових орієнтирів у навчанні та вихованні. Відбуваються зміни ціннісних орієнтацій в різних соціально-демографічних групах населення України, в тому числі серед молоді і, перш за все, серед представницької її частини – студентства. Студентство як найбільш освічена і соціально активна макрогрупа молоді особливо гостро відчуває зміни, що відбуваються в житті суспільства. Внаслідок відомих інноваційних та деструктивних тенденцій в суспільному розвитку відбувається фіксоване соціологами зростання прагматизму й індивідуалізму у молоді і студентства.

У цих суперечливих умовах соціальне виховання стає затребуваним на всіх рівнях суспільного життя. Саме соціальне виховання може і повинне справляти сьогодні свій ефективний вплив на формування у молодого покоління духовних цінностей та ідеалів, індивідуального і суспільного світогляду, поведінкових стереотипів і конкретних вчинків.

Значна роль у вихованні соціально орієнтованої особистості належить вищій школі, що відповідає вітчизняним педагогічним традиціям, які враховують інтереси особистості, суспільства і держави в цілому. При цьому вища школа покликана не лише готувати висококваліфікованих фахівців, а й виховувати в них соціально ухвалені якості, готовність виконувати суспільно значущі соціальні ролі, використовуючи сучасні педагогічні технології.

У зв'язку з цим для соціальної педагогіки характерне різке підвищення інтересу до проблем молоді в процесі її соціалізації, до різних аспектів її навчання, праці, дозвілля, взаємин із соціально-економічним і суспільним середовищем. Протягом останніх років особлива увага звертається на виховні можливості дозвілля молоді. Дозвілля розглядається як специфічна сфера для виховання підростаючого покоління, формування світоглядної культури, потреб, смаків, почуттів та емоцій. Відтак дозвілля є сферою здійснення просвітницько-виховного впливу на молоду людину.

Дозвілля робить величезний вплив на всі сфери життєдіяльності людини і містить в собі значний виховний потенціал. Інтерес до проблем молоді постійний і стійкий у вітчизняній філософії, соціології, психології, педагогіці. Соціально-філософські проблеми молоді як важливої соціальної групи суспільства знайшли своє відображення в дослідженнях С. Іконнікової, І. Ільїнського, І. Копа, В. Лисовського та ін. Багатий науковий внесок зробили такі вчені як: І. Бех, М. Ярмаченко, М. Євтух, Г. Лактіонова, А. Капська, Л. Міщик, О. Савченко, І. Зверева, П. Плотников, Н. Лавриченко, О. Іонова, Г. Філіпчук та інші. Проблему педагогічної організації дозвілля досліджували Б. Брилін, А. Воловик, В. Воловик, Ю. Жданович та інші. Аналіз їх праць дозволив дійти висновку, що дозвіллева діяльність здійснюється за різними напрямками: освітнім, громадянсько-соціальним, техніко-трудова, спортивно-туристичним, санітарно-гігієнічним, природоохоронним, народознавчим, художньо-естетичним, що дозволяє всебічно формувати духовність конкретної особи. З великої кількості закордонних фахівців можна виокремити Ж. Дюмазед'є, Т. Парсонса, К. Франера, Ф. Разерфорда та інших.

Аналіз праць вітчизняних та російських вчених (А. Жарков, Т. Кисельова, Ю. Красильников, Т. Черніговець, Т. Гончар, М. Татаренко, Г. Шипота) виявив, що проблема гармонійного розвитку в умовах дозвілля є багатоаспектною, вона потребує подальшого вивчення і розробки багатоцільових соціально-культурних, дозвіллевих програм (В. Кірсанов).

З точки зору інноваційних підходів до соціального виховання молоді представляє великий інтерес для вітчизняної освіти соціально-культурна анімація, яку досліджували і вивчають дослідники різних країн світу. Так, проблеми організації й методичного забезпечення соціально-культурної анімації досліджували А.-М. Гурдон, П. Бенар, Р. Лабури, П. Мулинье, Е.О. Ришар, М. Симоно; теоретичні засади анімації в своїх роботах визначили Г. Вовк, Е. Мамбеков, К. Чекалов, Л. Тарасов, Е. Яценко; практичні аспекти діяльності соціального педагога з використанням прийомів і засобів соціокультурної анімації висвітлені в працях Т.В. Вдовенко, Е.Г. Доронкіна, Т.Г. Кисельова та інших. Зважаючи на наукові теоретичні і практичні дослідження в галузі анімаційної роботи, можна сказати, що анімація є навіть ширшим поняттям, ніж соціокультурна діяльність [2, с. 60]. Проте, в Україні феномен соціокультурної анімації залишається актуальним і потребує подальшого вивчення та дослідження.

Тому метою цієї статті стало дослідження соціокультурної анімації, як інноваційної технології підвищення рівня соціального виховання студентської молоді в культурно-дозвіллевій діяльності.

Соціально-культурна анімація – один з найбільш інтенсивно розвиваючих напрямків сучасної соціально-культурної діяльності, який передбачає реалізацію програм творчої реабілітації, активного культурно-розвиваючого відпочинку, соціально-психологічної консолідації суспільних груп на основі цінностей культури; це особливий вид соціально - культурної діяльності громадських груп і окремих індивідів, що ґрунтується на сучасних технологіях (соціальних, педагогічних, психологічних, культуротворчих та ін), які забезпечують подолання соціального та культурного відчуження [3, с. 19].

А молодь сьогодні живе в тому світі, який пропонують їм мас-медіа. Проблема ролі засобів масової комунікації в соціальному становленні особистості стала особливо актуальна для нашої країни з появою все більшої кількості альтернативних джерел інформації, які не завжди мають позитивний культурний зміст. Багато в чому має місце: дефіцит моральності, відсутність взаємної поваги, самоствердження через приниження іншого. Лібералізація статевої моралі, демократизація зовнішнього вигляду, специфічну мову спілкування з широким використанням сленгу.

Різко загострилася проблема якісного та раціонального використання позанавчального часу студентів в інтересах виховання та культурного розвитку особистості. Для значної частини студентів позанавчальний час стає робочим часом і основним способом виживання, безцільним проведенням часу для інших. Як показує практика, дозволяючи при відносно низькій культурі його використання (стихійність протікання, споживче ставлення, престижно-конформістська мотивація) не тільки не приносить очікуваного відновлення втрачених сил, розквіту творчих здібностей і тому подібне, а навпаки перетворюється, як вже було позначено, в криміногенний фактор суспільства. Значною мірою ці проблеми обумовлені недостатністю організаційно-педагогічних зусиль в процесі позанавчальної діяльності ВНЗ.

Поняття «культурно-дозвіллева діяльність» сучасною наукою розглядається як одна зі сфер реалізації соціально-культурної діяльності в цілому, де акумулюються накопичені суспільством культурно-духовні і матеріальні цінності та за допомогою педагогічних технологій реалізуються в процесі соціальної взаємодії [4, с.19]. Вчені у галузі педагогіки дозволяючи культурно-дозвіллеву діяльність визначають як: процес освоєння людиною світу; як колективний та індивідуальний спосіб життєдіяльності людей, в основі якого лежить багатостороння діяльність; як спеціалізовану підсистему духовно-культурного життя суспільства, яка функціонально об'єднує соціальні інститути, що забезпечують виробництво, споживання, збереження і поширення культурних цінностей; як сферу життєдіяльності, яка відкриває

унікальні умови формування внутрішнього світу, підвищення культури та всебічного розвитку особистості; як засіб розкриття і реалізації сутнісних сил людини.

Особливо велике значення дозволяє серед молоді, що проходить період інтенсивного розвитку і формування особистості. Особлива цінність дозволяє полягає в тому, що воно може допомогти молодим людям реалізувати те найкраще, що в них є. Молоді в усі часи належало і належить ключове місце у суспільстві. Ця вікова група, з часом займе провідні позиції в економіці та політиці, соціальній і духовній сферах суспільства. Студентська молодь, у свою чергу, є найбільш освіченою, соціально активною частиною молоді, що, безсумнівно, висуває її в число передових груп молоді. Студентство у всі часи виступало своєрідним «барометром» політичного, економічного та духовного стану суспільства. Молодь є найбільш прогресивною за своїми ціннісними поглядами і орієнтаціями, соціальною верствою населення. Вона чутливо реагує на соціальні зміни, їй притаманне негативне ставлення до порушення демократичних норм, законів, моральних принципів.

Але ж плідне використання молодими людьми свого дозвіллевого часу, насиченого творчими і фізично розвиваючими формами – найважливіша умова для їх всебічного гармонійного розвитку. Знаходячись під впливом культурно-дозвіллевого середовища і віддаючи перевагу тим або іншим формам дозвіллевого проведення часу, організовуючи своє дозвілля важливо, щоб молоді люди робили це раціонально, продуктивно і творчо.

Соціальне виховання студентів у сфері дозвілля служить розвитку самосвідомості, в процесі якого вони виробляють власні цінності та орієнтації, що приводять до свідомого відношення до професійної діяльності та способу духовного життя. В організованому дозвіллі закладена соціальна пам'ять традицій культури, історична пам'ять попередніх поколінь молоді та дорослих. Дозвіллева діяльність молоді і студентства має великий вплив на всі найважливіші сторони життєдіяльності сучасного суспільства: на політику, економіку, культуру, мораль та ін.

У сучасних умовах, коли держава і суспільство чітко заявили свої пріоритети, пов'язані зі зміцненням людського ресурсу країни, акцентуючись на проблемах підростаючого покоління, вирішальна роль у формуванні молодих громадян відводиться освіті. Саме освіта як мінлива сторона людської культури надає безпосередній вплив на формування системи духовних цінностей та ідеалів, індивідуального і суспільного світогляду, поведінкових стереотипів та конкретних вчинків. Особлива роль при цьому належить вищій школі, яка забезпечує підготовку фахівців-професіоналів, що представляють «інтелектуальний портрет» країни, не меншою цінністю є набуття молодими людьми простору для самореалізації, створення та розповсюдження національних культурних цінностей, соціальним полем якої виступає вільний час. У зв'язку з цим, виховання постає як першорядний пріоритет в освіті, як органічна складова педагогічної діяльності.

Під соціальною виховною роботою у вузі розуміється цілеспрямована діяльність професорсько-викладацького складу по створенню умов для соціального самовизначення студентів під час позанавчальної діяльності. Під позанавчальною діяльністю розуміється спільна діяльність професорсько-викладацького та студентського колективів з планування, організації, проведення та аналізу позааудиторного соціально-виховного процесу. Саме з вказаними педагогічними реаліями зв'язується вченими дієве рішення проблем самоактуалізації, соціального самовизначення і саморозвитку особистості, що навчається у вищому навчальному закладі [5, с. 3-4].

Таким чином, в теперішній час проблема ефективного використання виховного потенціалу культурно-дозвіллевої діяльності в системі виховання вузів набула особливої актуальності. Маючи можливість вибирати заняття на дозвіллі за власним бажанням, через відсутність необхідних навичок, недостатньої організаційно-педагогічної допомоги студенти часто не готові до усвідомленого вибору видів діяльності, які сприяють їхньому повноцінному розвитку.

В останні роки помітно загострилося протиріччя між потребою студентів використовувати дозвілля як сферу задоволення творчих потреб, самоствердження, повноцінного спілкування та невмінням реалізувати себе у вільний час з огляду на недостатність зусиль в організації виховної роботи з боку вузів, яка сьогодні найчастіше зводиться до окремих розважальних заходів або до перенесення в сферу дозвілля методів і форм навчальної діяльності. Через відсутність системності організації, координації у здійсненні виховної роботи та недооцінки в цьому процесі нових тенденцій в способі життя молоді виховний потенціал дозвільної сфери, а також великий досвід організації культурно - дозвіллевої діяльності, накопичений вітчизняною вищою школою та за кордоном, реалізується неповною мірою.

Саме за цих умов, на нашу думку, соціокультурна анімація повинна стати тим особистісним орієнтиром, який сприяє збереженню позитивних переконань, сприйняттю нових ідей, збереженню незалежності думок, здатності адаптуватися до зовнішніх обставин. Ключові професійні завдання педагога-аніматора (від фр. «animer» – надихати, стимулювати до певного виду діяльності) полягають в тому, щоб: створити умови, у ході яких особистість прагнула б долучитись до культури; допомогти встановити доброзичливі стосунки в групі; стимулювати особистість до творчої діяльності, самоактуалізації. При цьому він виступає не як керівник групи, а лише у ролі консультанта чи помічника, що допомагає створювати умови для пробудження думок, прийняття рішень та реалізації дій. Він повинен ефективно реалізувати процес соціалізації особистості, її гармонійної інтеграції з суспільством та світом. Французький дослідник М. Леві-Котре доводив одним із перших, що «соціокультурний аніматор» – це людина-перехрестя, на якому зустрічаються і зіштовхуються всі потреби, бажання і мрії людей, і суспільства [6, с. 67].

І хоча в Україні відсутня спеціальна система з підготовки соціокультурних аніматорів будь-якого профілю, ми можемо звернутися до можливості запозичення досвіду анімаційної діяльності інших країн Європи і Америки та розумного її використання в найкращих традиціях вітчизняної

педагогіки. Отже, можна говорити про те, що соціокультурна анімація для України є інноваційною технологією, яка може бути використана для підвищення соціального виховання студентської молоді в культурно-дозвілльєвій діяльності.

Література

1. **Плотніков П.В.** Соціально-педагогічні основи соціалізації молоді промислового регіону: Монографія. – Донецьк : ДонНУ, 2004. – 495с.
2. **Тарасов Л.В.** Соціально-культурна анімація: принципи, завдання, зміст // Вісник психосоціальної і корекційно-реабілітаційної роботи. – 2003. – №2 – С.59 – 66.
3. **Ярошенко Н.Н.** Социально-культурная анимация: Уч. пособие. Изд. 2-е. – М., 2005. – 126 с.
4. **Киселева Т.Г., Красильников Ю.Д.** Социально-культурная деятельность: Учебник. – М. : МГУКИ, 2004. – 539 с.
5. **Винтин И.А.** Педагогические основы самоопределения студентов во внеучебной деятельности в высшем учебном заведении. Автореф. дисс. ... доктора пед. наук. – Елец, 2006. – 49 с.
6. **Тарасов Л. В.** Социокультурная анимация: истоки, традиции, современность / Л. В. Тарасов. – М. : ЦСА «Одухотворение». – 2008. – 129 с.

Gavrilenko M. O.

Sociocultural animation like an innovation technology of increasing students' social upbringing level in cultural-leisure activity

The paper considers sociocultural animation like an innovation technology in Ukrainian social pedagogy. It studies if the animation can be used to increase students' social upbringing level in cultural-leisure activity. students' social upbringing in cultural-leisure activity.

Key words: sociocultural animation, social upbringing, students, cultural-leisure activity.

Відомості про автора

Гавриленко Марія Олександрівна – старший викладач кафедри іноземних мов Донецького економіко-гуманітарного інституту, здобувач кафедри педагогіки Донецького національного університету.